

Till

Högsta domstolen

Mål nr Ö 597-21

John Ekvall ./ Justitiekanslern angående förordnande av målsägandebiträde

I egenskap av ombud för John Ekvall i rubricerat mål får jag härmed yttra mig över Justitiekanslerns yttrande (Högsta domstolens aktbilaga 6 och 7).

John Ekvall hänvisar till vad som anförts i överklagandet och vill därutöver framföra följande.

Inledningsvis kan framhållas att det föreligger behov av målsägandebiträde enligt 1 § lagen om målsägandebiträde eftersom åtalet avser brott mot 3 kap. brottsbalken där fängelse kan följa på brottet. Det finns även behov med hänsyn till målsägandens personliga relation till den tilltalade, som vid tiden för gärningen varit målsägandens grundskolelärare, samt med hänsyn till målsägandens låga ålder. Det förtjänar här också att nämnas att målsäganden är i särskilt utsatt läge med hänsyn till att målsägandens personliga relation till den tilltalade även har sin grund i en beroendeställning, där den tilltalade dessutom i sin roll som lärare besitter mer auktoritet (jfr prop. 1989:90:158 s. 11).

Vid bedömningen av om målsäganden har behov av ett målsägandebiträde i högre rätt ska det även beaktas om målsäganden ska höras, vad som ska prövas i fråga om enskilt anspråk *och* om det finns något annat särskilt skäl att förordna ett biträde i högre rätt,

enligt 1 a § lagen om målsägandebiträde. Som skäl för att målsägandebiträde inte ska förordnas i alla situationer i hovrätten, anges i förarbetsuttalanden att behovet av målsägandebiträde i hovrätten har minskat. Härom framhålls särskilt att även när målsäganden är part är det ovanligt att målsäganden deltar personligen vid huvudförhandlingen i hovrätten. Vidare anges att en av målsägandebiträdets viktiga uppgifter därmed faller bort, att generellt fungera som stöd till målsäganden under huvudförhandlingen. Trots att målsäganden inte personligen närvarar vid huvudförhandlingen kan målsäganden däremot ha behov av ett rättsligt stöd för att föra sin talan om enskilt anspråk. Däremot anges att åklagaren ofta kunna föra målsägandens talan i hovrätten när det är fråga om mer renodlade och klarlagda skadestandsfrågor (prop. 2017/18:86 s. 25–26).

Av detta följer att det minskade behovet av målsägandebiträde i hovrätten har sin grund i att målsäganden normalt sett inte närvarar personligen vid huvudförhandlingen och därmed inte är behov av generellt stöd eller rättsligt stöd. Det får även stöd av att målsägandens intressen uppges kunna tillvaratas av åklagaren utan att målsägandens roll och betydelse i processen förminskas. I och med att målsäganden enligt huvudregeln inte närvarar vid huvudförhandlingen har lagstiftaren också funnit att risken för att målsäganden känner sig övergiven inte är särskilt stor (prop. 2017/18:86 s. 26). När det finns ett verkligt behov av målsägandebiträde framhålls att det givetvis ska vara möjligt att förordna sådant och att en bedömning måste göras i varje enskilt fall (prop. 2017/18:86 s. 27). I det fall målsäganden däremot behöver inställa sig i hovrätten för till exempel förhör, följer det därför också av lagstiftningen att målsägandebiträde kan förordnas. Skälet därtill är, utöver att målsägandebiträdet ska tillvarata målsägandens intressen, att det i sådant fall kan finnas ett behov av allmänt stöd (jfr prop. 2017/18:86 s. 25). Därutöver anges att det kan finnas särskilt skäl att förordna ett målsägandebiträde när målsäganden biträtt åtalet vid tingsrätten eller i hovrätten och att detta har kommit till konkret uttryck, till exempel genom att åberopande egen bevisning eller ett framställande av ett eget påföljdsyrkande (prop. 2017/18:86

s. 47–48). Även i sådant fall torde skälet därtill, med hänsyn till vad som i övrigt framgår av förarbetsuttalandena, vara att målsäganden som part då behöver föra sin talan vid huvudförhandlingen och inte kan erhålla vare sig allmänt eller rättsligt stöd från åklagaren. Det kan därför i sådant fall, bland annat med hänsyn till vad som framgår av målsägandens behov i övrigt enligt 1 § lagen om målsägandebiträde, finnas skäl för att förordna ett målsägandebiträde.

Av den nu sagda står det klart att målsägandens roll inte är avsedd att förminskas eller att brottsofferperspektivet får glömmas bort. När det finns ett verkligt behov av målsägandebiträde i hovrätten ska sådant förordnas. Detta är viktigt för att målsäganden inte ska känna sig övergiven i processen, genom att till exempel inte erhålla rättsligt eller generellt stöd när sådant behov finns. Det förutsätter således en prövning av målsägandens individuella behov i varje enskilt fall, vilket får anses innebära att de behov som målsäganden har i hovrätten även ses i ljuset av de allmänna behov som finns av ett målsägandebiträde enligt 1 § lagen om målsägandebiträde.

Som följer av överklagandet har målsäganden både biträtt åtalet vid tingsrätten och hovrätten samt att det kommit till konkret uttryck genom att han åberopat bevisning i hovrätten samt framställt ett eget påföljdsyrkande. Åklagaren har som framgått inte överklagat tingsrättens dom i ansvars- eller påföljdsdelen och kommer således inte att föra talan om straffskärpning i hovrätten. För det fall ett målsägandebiträde inte förordnas i hovrätten kommer därmed målsäganden behöva inställa sig personligen och själv att behöva föra talan om straffskärpning. Redan mot bakgrund av nu angivna omständigheter, sett i ljuset av målsägandens behov av målsägandebiträde enligt vad som ovan angivits i enlighet med 1 § lagen om målsägandebiträde, får det anses föreligga ett behov av målsägandebiträde. Målsägandens behov av sådant stöd är av både generell och rättslig karaktär.

Justitiekanslern har däremot beträffande påföljdsyrkandet anfört följande:

”Enligt Justitiekanslerns uppfattning kan det inte anses ha varit lagstiftarens avsikt att målsägandens påföljdsyrkande i tingsrätten enbart på grund av att åklagaren inte har överklagat tingsrättens dom ska anses som ett eget påföljdsyrkande.

Justitiekanslerns inställning är därför att målsägandens yrkande om att straffet ska skärpas inte kan anses som ett eget påföljdsyrkande.” (Högsta domstolens aktbilaga 7).

Undertecknad delar inte Justitiekanslerns uppfattning. Anledningen till att det kan utgöra ett särskilt skäl att målsäganden inkommit med eget påföljdsyrkande torde vara att målsäganden behöver föra egen talan härom och närvara personligen i hovrätten om ett målsägandebiträde inte förordnas. Lagstiftarens avsikt får snarare antas ha varit att det i sådant fall kan finnas ett behov av stöd vid huvudförhandling i hovrätten och därför även skäl för att förordna ett målsägandebiträde. Även i det fall målsägandens påföljdsyrkande överensstämmer med det yrkande som åklagaren framställt i tingsrätten, har åklagaren inte har framställt något påföljdsyrkande i hovrätten. Frågan om eventuell straffskärpning skulle inte utan målsägandens yrkande vara föremål för prövning. Det bör därmed anses utgöra ett eget påföljdsyrkande. Dessutom bör det i det individuella fallet innebära att det föreligger särskilda skäl eftersom målsäganden har behov av såväl allmänt stöd i det fall han behöver närvara personligen vid huvudförhandlingen, samt rättsligt stöd vad gäller utvecklandet av grunderna för den yrkade straffskärpningen.

För det fall det anses utgöra ett eget påföljdsyrkande har Justitiekanslern dock anförut följande:

”Även om målsägandens yrkande skulle uppfattas som ett särskilt påföljdsyrkande, står det klart att föra talan i hovrätten i påföljdsdelen inte kräver någon särskild juridisk kompetens eller rättslig expertis och att det därför under alla förhållanden inte föreligger särskilda skäl för att målsägandebiträde ska förordnas.

”Att någon särskild juridisk kompetens och rättslig expertis inte behövs i påföljdsdelen framgår klart

av målsägandens överklagande som är tämligen knapphändigt. Målsägandebiträdet har inte heller förutskickat att han har för avsikt att inkomma med någon rättslig argumentation i påföljdsfrågan.” (Högsta domstolens aktbilaga 7).

Det är undertecknads uppfattning att det kräver särskild juridisk kompetens eller i vart fall viss rättslig expertis i sådan grad att John Ekvall, som minderårig och utan några juridiska eller rättsliga kunskaper, får anses ha ett särskilt behov av målsägandebiträde. Därtill innebär inte det faktum att målsägandens överklagande är knapphändigt att även en argumentation vid huvudförhandling skulle vara av enkel karaktär. Det måste anses vara tillräckligt att målsäganden anger sina grunder för yrkandet i överklagandet och därefter utvecklar med rättslig argumentation i rätten.

Vidare kan anmärkas att Justitiekanslern inte ser till målsägandens behov av generell stöd vid inställelse i hovrätten. Det är som ovan framgått tydligt att målsäganden som har ett verkligt behov av stöd, även generellt sådant, bör kunna förordnas målsägandebiträde. Att sådant behov finns i aktuellt fall är tydligt, dels med hänsyn till att målsäganden är minderårig och hans personliga relation till den tilltalade, dels med hänsyn till att han i anslutningsöverklagandet uppgett att han inte biträder åtalet i hovrätten för det fall något målsägandebiträde inte förordnas. Det är med andra ord uppenbart att målsäganden har ett verkligt behov av stöd eftersom han annars saknar möjlighet att tillvarata hans intressen. Att målsäganden under nu angivna förhållanden, utan biträde, ska behöva föra talan om straffskärpning kan inte anses ha varit lagstiftarens avsikt. Av förarbetena framgår tydligt att brottsofferperspektivet inte ska glömmas och att målsäganden inte ska känna sig övergiven i processen.

Vidare har målsäganden yrkat bifall till hans vid tingsrätten framförda skadeståndstalan. Av det ovan sagda följer att det kan utgöra skäl för förordnande av målsägandebiträde. Det enskilda anspråket är visserligen inte av komplicerad karaktär men förutsätter ändå viss rättslig argumentation. Även om åklagaren har förklarat sig villig att

STAHRE | PERSSON

ADVOKATBYRÅ

föra målsägandens talan om ett målsägandebiträde inte förordnas, föreligger det ett flertal andra omständigheter som talar för att ett konkret och verkligt behov av målsägandebiträde finns. I och med att det ska göras en helhetsbedömning bör således även behovet av rättsligt stöd för skadeståndstalan tas i beaktande. Målsäganden får därför mot bakgrund av samtliga ovan angivna omständigheter anses ha ett behov av målsägandebiträde i hovrätten.

Sammantaget föreligger det ett behov av målsägandebiträde. Målsägandebiträde bör därmed förordnas i hovrätten.

Stockholm den 27 juni 2021

Matilda Bergström

Advokat